

Відгук

рецензента, доктора медичних наук, професора, декана стоматологічного факультету НУОЗ України імені П. Л. Шупика
Трубки Ірини Олександрівни на дисертаційну роботу
Михайловської Лариси Олександрівни
на тему: «Удосконалення методів профілактики та лікування дистального прикусу у дітей з порушенням функції змикання губ»
подану до спеціалізованої вченої ради ДФ 26.613.141 Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 «Стоматологія» (наукова спеціальність «Стоматологія»)

Актуальність теми. За даними вітчизняних та іноземних авторів, дистальний прикус є однією з найпоширеніших ортодонтичних патологій. У загальній структурі зубощелепних аномалій відсоток дистального прикусу становить приблизно 31%.

На думку багатьох дослідників, провідна роль у виникненні порушень ЗЩС в значній мірі належить функціональним розладам. Основним завданням лікування зубо-щелепних аномалій у ранньому дитячому віці в першу чергу відводиться корекції наявного чи такого, що розвивається скелетного, дентоальвеолярного чи м'язового дисбалансу. Аналіз результатів дослідження показав, що при проведенні ортодонтичного лікування в ранньому віці не виникає в подальшому рецидивів захворювання та потреби у подальшому комплексному лікуванні.

Впровадження в ортодонтичну практику таких найбільш об'єктивних методів діагностики як електроміографія жувальних м'язів, спірографія, фотометрія відкриває більш широкі можливості для комплексної реабілітації ортодонтичних хворих. Лише комплексний підхід у проведенні лікування дистального прикусу при порушенні функції губ дозволить прогнозувати його результати і досягти тривалих позитивних результатів, що і стало предметом проведеного дисертантом дослідження. Це ще раз підкреслює його актуальність і практичну значимість, зокрема в ортодонтичній практиці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи кафедри стоматології Інституту стоматології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика за темою: «Клініко-лабораторне обґрунтування застосування сучасних медичних технологій в комплексному лікуванні та реабілітації основних стоматологічних захворювань» (номер державної реєстрації 01117U006451). Автор є безпосереднім виконавцем фрагменту теми.

II. Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, наукове та практичне значення дисертаційної роботи.

Основні наукові положення дисертації, висновки та рекомендації є обґрунтованими, оскільки комплекс сучасних методів дослідження дозволив підвищити ефективність ортодонтичного лікування дистального прикусу у дітей 6-9 років із порушенням функції змикання губ в періоді раннього змінного прикусу. Дисертаційна робота має логічно розроблений дизайн, котрий був схвалений комісією з питань біоетики при Національному університеті охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика.

Основні наукові положення, розроблені авторкою, базуються на достатньому обсязі фактичного матеріалу. У ході клінічного дослідження було обстежено 86 дітей віком 6-9 років із дистальним прикусом та порушенням функції змикання губ. Під час виконання роботи був проведений ретроспективний аналіз медичної документації; застосовувалися клінічні, клініко-антропометричні, рентгенологічні, фотометричні та функціональні методи дослідження. Результати дослідження опрацьовані з використанням сучасних методів медичної статистики. Розроблена методика лікування таких пацієнтів в залежності від типу дихання та ступеня звуження зубних рядів та оцінена ефективність проведеного комплексного лікування. Також автором проведена порівняльна оцінка ефективності застосування запропонованої та загальноприйнятої методики лікування дистального прикусу при порушеній функції змикання губ.

Усі наукові положення, висновки та рекомендації, наведені у роботі, обґрунтовані конкретними результатами дослідження з докладним науковим аналізом.

Достовірність отриманих результатів, їх обговорення, висновки дозволяють стверджувати про достатній рівень обґрунтованості сформульованих авторкою наукових положень, які представлені в опублікованих 5 наукових працях, серед яких статті у фахових наукових виданнях, рекомендованих МОН України та у індексованих закордонних виданнях, та у матеріалах 8 науково-практичних конференцій. Отриманий 1 деклараційний патент на корисну модель.

Наукова новизна одержаних результатів. В ході виконання дослідження автором доповнені дані щодо клініко-антропометричних та функціональних показників зубо-щелепної системи у дітей з дистальним прикусом із порушенням функції змикання губ при ротовому та змішаному типах дихання, різними ступенями звуження щелеп; показників дихання у дітей; уточнені дані щодо показників функціональної активності жувальних і м'яких м'язів; розроблений комплекс дихальної гімнастики, що включає вправи, спрямовані

на нормалізацію функції зубо-щелепної системи в цілому; розроблена комплексна методика лікування в залежності від типу дихання та ступеня звуження щелеп. Науково обґрунтована і впроваджена в медичну практику комплексна методика лікування дистального прикусу і патології змикання губ в залежності від типу дихання та ступеня звуження щелеп із застосуванням поєднання ортодонтичної апаратури та розробленої міогімнастики. Розроблена вестибулярна пластинка Лихоти-Михайловської для усунення шкідливих звичок, нормалізації функції м'язів навколоротової ділянки; балансу, трансверзального та вертикального росту щелеп; функції змикання губ у пацієнтів із дистальним прикусом та порушеній функції колового м'яза.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропонований автором алгоритм комплексного лікування з урахуванням даних аналізу клінічних, лабораторних, фотометричних та функціональних показників дозволяє підвищити ефективність лікування таких пацієнтів, скоротити терміни ортодонтичного лікування, відновити нормальне функціонування зубо-щелепної системи, а також передбачити прогноз лікування.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені в практичну діяльність КНП «Київська стоматологія», в учбовий процес кафедр стоматології, ортопедичної стоматології та стоматології дитячого віку НУОЗ України імені П. Л. Шупика.

III. Оцінка змісту роботи, її значення в цілому, зауваження щодо оформлення

Дисертаційна робота Михайловської Лариси Олександрівни побудована за традиційною схемою, викладена літературною українською мовою і складається із анотації, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, розділу “Об’єкти та методи досліджень”, двох розділів власних досліджень, розділу “Обговорення та узагальнення отриманих результатів”, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, додатків.

Дисертаційна робота має цілком логічну структуру, за послідовністю відповідає наведеним у вступі завданням, що дозволяє об’єктивно, цілісно та узагальнено сприймати обсяг проведеного дослідження.

У вступі автор на основі вивчення найважливіших і найновіших джерел літератури обґрунтовує актуальність теми дослідження, достатньо чітко формулює мету, задачі дослідження, визначає практичне значення роботи, впровадження її результатів в практику, ступінь опублікованості у друкованих виданнях. Об’єкт і предмет досліджень визначені здобувачкою методично правильно. Суттєвих зауважень до викладення вступу немає.

Перший розділ «**Огляд літератури**» складається з трьох підрозділів, носить описовий характер, в якому автором детально проводиться аналіз літературних джерел щодо розповсюдженості дистальних форм прикусу у різні вікові періоди формування зубощелепного апарату; обґрунтовується застосування сучасних методів діагностики; висвітлюються питання етіології та патогенезу дистального прикусу, порушення функції змикання губ, що супроводжує дистальний прикус; функціональний стан щелепно-лицевої ділянки у дітей з порушенням змикання губ, профілактика дистального прикусу та сучасні методи його лікування.

В цілому, перший розділ викладений досить інформативно, написаний змістовно з висвітленням дисертантом проблем що вивчалися. Суттєвих зауважень не містить, лише його доцільно було б дещо скоротити.

Другий розділ «**Матеріали та методи дослідження**» присвячений загальній структурі проведеного дослідження. В розділі детально описана запропонована методика лікування пацієнтів із дистальним прикусом та порушенням функції змикання губ. Розділ ілюстрований рисунками вправ для нормалізації тонусу колового м'язу рота. Особливих зауважень до розділу немає, окрім деяких орфографічних помилок. Також доцільним було б вказати програмний продукт, що автором застосовувався при проведенні статистичної обробки результатів.

Третій розділ дисертації «**Характеристика анатомо-функціональних параметрів зубощелепної системи дітей з дистальним прикусом і порушенням функції змикання губ**» складається з 7 підрозділів, у яких автором наведені результати клініко-лабораторного та функціонального обстеження 86 дітей із дистальною оклюзією та порушенням функції змикання губ віком від 6 до 9 років у фазі раннього змінного прикусу без патології тканин пародонту та важкої загально-соматичної патології.

Пацієнти були розділені на дві основні групи: до I першої групи увійшли діти із дистальним прикусом та порушенням функції змикання губ, у яких визначений ротовий тип дихання (47 осіб). До II групи – з аналогічною патологією прикусу, порушенням функції змикання губ та визначеним змішаним типом дихання (39 осіб). 15 дітей аналогічного віку без патології прикусу склали контрольну групу спостереження.

При клінічному обстеженні пацієнтів дослідних груп в них визначали патологію прикріплення вуздечок верхньої та нижньої губи, патологію прикріплення вуздечки язика. Визначали зміни антропометричних показників, найбільш виражені зміни у пацієнтів із ротовим типом дихання і значним звуженням зубних рядів.

Визначено виражені функціональні порушення зубо-щелепної системи у дітей із ротовим типом дихання та значним звуженням щелеп, що супроводжується зниженнями показника вмісту CO₂ у видихуваному повітрі та збільшенні частоти дихання, виражені зміни у діяльності жувальних м'язів.

Розділ вдало ілюстрований рисунками клінічних випадків. Наприкінці розділу автор зробив узагальнений висновок. До зауважень слід віднести не зовсім коректне оформлення таблиць та формулювання їх назв. Окремі стилістичні та орфографічні помилки, не відіграють суттєвої ролі у загальному позитивному враженні від цього розділу.

В четвертому розділі «**Результати лікування пацієнтів із дистальним прикусом та порушенням функції змикання губ**», що складається з 6 підрозділів, наведені результати проведеного ортодонтичного лікування пацієнтів дослідних груп із дистальним прикусом і порушенням функції змикання губ.

Автором визначено, що серед пацієнтів дослідних груп аномалії прикусу були усунені переважно у термін від 12 до 18 місяців. Одночасно із усуненням дистального прикусу та нормалізацією носового дихання спостерігали нормалізацію антропометричних показників.

Через 12 місяців від початку лікування лише у дітей, яким використовували запропоновану методику лікування виявлена повна нормалізація пропорційності обличчя, зменшення вираженості надпідборідної ямки та розгладження носогубних складок. Паралельно відбулася нормалізація положення губ стосовно лінії Рікетса та гармонії обличчя за Мерріфілдом. Через 18 місяців обличчя майже всіх дітей стали гармонійними. Лише при значному звуженні щелеп і застосуванні стандартної методики фотометричні показники не прийшли до норми, що свідчить про незавершеність ортодонтичного лікування і відновлення оптимального функціонування зубо-щелепної системи в даній підгрупі. Аналогічна закономірність визначена і при вивченні показників дихання.

Через 18 місяців ЕМГ показники нормалізувалися у всіх пацієнтів, за винятком тих, у яких дистальний прикус поєднаний зі значним звуженням зубних рядів проводили за стандартною методикою.

Отже, розроблений автором лікувальний алгоритм із поєднаним застосуванням механічної ортодонтичної апаратури та вестибулярної пластинки Лихоти-Михайловської дозволив досягти скорочення термінів ортодонтичного лікування, у максимально короткі строки відновити носове дихання та функціонування зубо-щелепної системи. Наприкінці розділу автором представлено клінічний випадок ефективності запропонованої методики лікування дистального прикусу при порушенні функції змикання губ

у періоді раннього змінного прикусу із застосуванням знімної ортодонтичної апаратури, власно розробленої вестибулярної пластинки та міогімнастики колового м'язу.

В цілому розділ інформативний, добре ілюстрований. До зауважень необхідно віднести деякі некоректні посилання на таблиці.

В розділі «**Аналіз і узагальнення результатів дослідження**» наведене детальне узагальнення виконаних клініко-лабораторних і функціональних досліджень. В ньому відображено послідовне та обґрунтоване обговорення результатів завершених клініко-лабораторних та функціональних досліджень. Представлений матеріал систематизований, проаналізований, що є свідченням компетентності автора в інтерпретації отриманих результатів дисертаційного дослідження. В якості зауважень слід зазначити зайвий деталізований опис об'єктів та методів дослідження.

Висновки логічно випливають із результатів проведених клініко-лабораторних досліджень, переконливі, аргументовані. Але слід зауважити, висновки 1, 2 та 6 дещо великі за обсягом, що ускладнює їх сприйняття.

Практичні рекомендації мають чітку спрямованість на практикуючого лікаря стоматолога. Доцільно було б у практичній рекомендації 2 долучити до проведення профілактики і лікування запальних змін в тканинах пародонту у дітей на всіх етапах ортодонтичного втручання лікаря-стоматолога дитячого, лікаря-стоматолога відповідно до їх кваліфікаційних характеристик.

Список використаних першоджерел містить 133 найменування сучасних та базових літературних джерел вітчизняних та іноземних авторів, що відповідають темі проведених досліджень.

Слід зазначити, що зроблені незначні стилістичні помилки, зауваження й недоліки, не є принциповими, мають суто технічний характер й рекомендаційне спрямування, тому вони не знижують наукової цінності дисертаційної роботи.

Проведене дослідження відповідає вимогам доказової медицини. Отримані дисертанткою результати мають теоретичне й практичне значення для наукової і практичної стоматології.

В плані дискусії прошу дати відповіді на ряд запитань:

1. Як на Вашу думку змінилась би ефективність лікування при застосуванні запропонованого Вами апарату у пізньому періоді змінного прикусу?
2. Які ускладнення Ви спостерігали під час лікування пацієнтів запропонованою Вами методикою?
3. Як часто діти порушували правила застосування апаратів?

Заключення.

Дисертаційна робота Михайловської Лариси Олександрівни на тему: «Удосконалення методів профілактики та лікування дистального прикусу у дітей з порушенням функції змикання губ» на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 Охорона Здоров'я за спеціальністю 221 Стоматологія носить характер завершеної, кваліфіковано і самостійно виконаної на сучасному рівні науково-дослідної роботи, та вирішує практичне завдання ортодонтії - підвищення ефективності ортодонтичного лікування дистального прикусу у дітей 6-9 років із порушенням функції змикання губ в періоді раннього змінного прикусу шляхом обґрунтування, розробки та впровадження запропонованого лікувального алгоритму поєданого застосування механічно-діючої апаратури, міогімнастики та власне розробленої вестибулярної пластинки.

Робота вносить вагомий вклад у теоретичну та практичну ортодонтію, а результати дослідження можуть бути використані у клінічній практиці лікарів-стоматологів.

За своєю актуальністю, метою та завданням дослідження, достовірністю та обґрунтованістю отриманих результатів, висновків та практичному значенні дисертаційна робота повністю відповідає пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановами Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та Наказу МОН України від 19.08.2015 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор Михайловська Лариса Олександрівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Рецензент:

Декан стоматологічного факультету,
д.мед. наук, професор, професор кафедри
стоматології дитячого віку

Ірина ТРУБКА

